

สรุปผลการวิจัย อภิปรายและขอเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาคุณสมบัติและพื้นความรู้ เกษิมของบัณฑิตและมหาบัณฑิต สาขาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แนวโน้มที่นำมาสู่ความสนใจในวิชาบรรณารักษศาสตร์และอักษบรรณารักษ เพื่อสำรวจการทำงานภายหลังจากสำเร็จการศึกษา ลักษณะและชนิดของงาน สถานภาพในการทำงาน การนำความรู้ที่ได้รับจากแผนกวิชาไปใช้ในการปฏิบัติงาน ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ตลอดจนความต้องการในการทำงาน ความเปลี่ยนแปลงในค่านการศึกษาต่อ อบรมหรือคูงานหลังจากจบการศึกษา และเพื่อรวบรวมความคิดเห็นตลอดจนขอเสนอแนะต่อแผนกวิชาในค่านต่าง ๆ

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาศาสาบรรณารักษศาสตร์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ปีการศึกษา 2502 - 2516 จำนวนรวม 230 คน และมหาบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาดังแต่ปีการศึกษา 2507 - 2516 จำนวนรวม 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะคำถามทั้งแบบเฉพาะเจาะจง ให้ออบและแบบเปิดโอกาสให้เลือกตอบโดยเสรี แบบสอบถามแบ่งเป็น 5 ตอน ครอบคลุมเนื้อหาสาระของขอบเขตที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์อย่างพอเพียง ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างประชากรโดยทางไปรษณีย์ หรือนำส่งด้วยตนเองแล้วแต่กรณีและโอกาสจะอำนวย ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจากบัณฑิต 198 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 86.09 และจากมหาบัณฑิตครบ 30 ฉบับ

สรุปผลการวิจัย

1. บัณฑิตส่วนใหญ่เป็นหญิง โสค มีอายุเฉลี่ยปัจจุบัน 29.02 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.86 ปี

มหาบัณฑิตส่วนใหญ่เป็นหญิง สมรส มีอายุเฉลี่ยปัจจุบัน 34.43 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 6.49 ปี

2. บัณฑิตมีอายุขณะเข้าศึกษาในแผนกวิชาใกล้เคียงกัน อายุเฉลี่ย 21.30 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.41 ปี บัณฑิตมีพื้นฐานความรู้เดิมก่อนเข้าศึกษาในแผนกวิชาเหมือนกันคือ สำเร็จอักษรศาสตร์ปีที่ 2 แนวโน้มแห่งความสนใจที่จะศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ของบัณฑิตส่วนใหญ่ร้อยละ 38.89 เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ได้ศึกษาวิชาการใช้หนังสือและห้องสมุดในชั้นปีที่ 1 และบัณฑิตส่วนใหญ่ร้อยละ 63.64 มีสิ่งจูงใจในการเลือกศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ เนื่องจากเห็นคุณค่าในการที่จะสามารถนำความรู้วิชานี้ไปประยุกต์กับการศึกษาคนคว่าวิชาต่าง ๆ ได้ และเป็นความสนใจและความสมัครใจของตนเอง ในการเลือกศึกษาเป็นจำนวนมากสูงสุดรองลงมาได้รับคำแนะนำจากเพื่อน ที่ได้รับคำแนะนำจากบรรณารักษมีน้อยที่สุด

มหาบัณฑิตมีอายุในขณะที่เข้าศึกษาและพื้นฐานความรู้เดิมก่อนเข้าศึกษาในแผนกวิชาแตกต่างกัน อายุเฉลี่ยในขณะที่ศึกษา 28.57 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.80 ปี ส่วนใหญ่เป็นผู้มาจากวิชาชีพครู และมีพื้นฐานความรู้ปริญญาตรีทางด้านมนุษยศาสตร์เป็นจำนวนมากสูงสุดก่อนเข้าศึกษามหาบัณฑิตส่วนใหญ่ร้อยละ 96.67 ประกอบอาชีพมาก่อนโดยส่วนใหญ่ทำงานตำแหน่งบรรณารักษ และอาจารย์ทำงานด้านห้องสมุดเป็นอันดับรองลงมา ความสนใจของมหาบัณฑิตที่จะศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ เกิดขึ้นในช่วงเวลาเมื่อได้รับมอบหมายให้ทำงานห้องสมุดเป็นส่วนใหญ่ สิ่งจูงใจของมหาบัณฑิตจำนวนมากที่สุดคือ ต้องการเพิ่มพูนวุฒิ ประสบการณ์และความก้าวหน้าในอาชีพ และเป็นความสนใจและความสมัครใจของตนเองในการเลือกศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ผู้แนะนำหรือมีอิทธิพลจูงใจอื่น ๆ ได้แก่เพื่อน ผู้บังคับบัญชา บรรณารักษห้องสมุด และรุ่นพี่ที่เรียนบรรณารักษศาสตร์

3. หลังจากจบการศึกษาแล้ว บัณฑิตส่วนใหญ่ร้อยละ 94.45 ได้ออกไปประกอบอาชีพ ตำแหน่งที่บัณฑิตออกไปทำงานมากที่สุดจกลำดับที่สำคัญเป็น บรรณารักษ อาจารย์ทำงานด้านห้องสมุด ครูทำงานด้านห้องสมุด แต่ในปัจจุบันได้เปลี่ยนไปเป็นบรรณารักษ อาจารย์ทำงานด้านอื่น และอาจารย์ทำงานด้านห้องสมุด ตามลำดับ นอกจากนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่า ในปัจจุบันการร้อยละของตำแหน่งต่าง ๆ ทางด้านห้องสมุดลดลง ขณะที่ของตำแหน่งอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ตำแหน่งทางด้านห้องสมุดได้เพิ่มมากขึ้น ตำแหน่งงานของบัณฑิตส่วนใหญ่เป็นตำแหน่งราชการ โดยทำงานสังกัดสำนักงานกฤษฎีกามากที่สุด และรองลงมาสังกัด

กระทรวงศึกษาธิการ ทั้ง เมื่อแรกจบการศึกษาและปัจจุบัน แต่จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันค่า
 ร้อยละของผู้ทำงานสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี เพิ่มมากขึ้น แต่การร้อยละของผู้ทำงานสังกัด
 กระทรวงศึกษาธิการลดลง

เมื่อแรกจบการศึกษาจากแผนกวิชา มหามัธยมศึกษาส่วนใหญ่ที่มีงานประจำทำอยู่เดิม
 ก็ไต่กลับไปทำงานในตำแหน่งเดิม ได้แก่ ตำแหน่งบรรณารักษ์เป็นจำนวนสูงสุด รองลงมา
 ได้แก่ตำแหน่งอาจารย์ทำงานด้านห้องสมุด แต่ในปัจจุบันตำแหน่งอาจารย์ทำงานด้านห้อง
 สมุดได้เพิ่มมากขึ้นเท่ากับตำแหน่งบรรณารักษ์ สังกัดของหน่วยงานที่มหามัธยมศึกษาปฏิบัติงานอยู่
 ปรากฏว่า ก่อนเข้าศึกษามหามัธยมศึกษาทำงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการมากที่สุด และสำนัก
 นายกรัฐมนตรีเป็นอันดับรองลงมา แต่เมื่อแรกจบการศึกษาและปัจจุบัน สังกัดได้เปลี่ยน
 ไปเป็นสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีมากที่สุด และกระทรวงศึกษาธิการเป็นอันดับรองลงมา

4. บัณฑิตมีประสบการณ์ในการทำงานโดยเฉลี่ย 5.96 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 4.04 ปี เป็นประสบการณ์งานด้านห้องสมุดเฉลี่ย 4.5 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 3.6 ปี

มหามัธยมศึกษา มีประสบการณ์ในการทำงานโดยเฉลี่ย 12 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 5.61 ปี เป็นการทำงานด้านห้องสมุดโดยเฉลี่ย 9.03 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 5.14 ปี จำแนกตามระยะเวลาเป็นประสบการณ์เฉลี่ยก่อนเข้าศึกษา 5.04 ปี ส่วน
 เบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.87 ปี และหลังจากสำเร็จการศึกษา 4.14 ปี ส่วนเบี่ยงเบน
 มาตรฐาน 3.11 ปี

5. ในจำนวนบัณฑิตสาขาบรรณารักษศาสตร์ 198 คน มีผู้ทำงานด้านห้องสมุดใน
 ปัจจุบัน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 59.08 เมื่อจำแนกตามประเภทห้องสมุด ปรากฏว่า
 บัณฑิตส่วนใหญ่ทำงานในห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย รองลงมาทำงานในห้องสมุด
 เฉพาะ มีจำนวนน้อยที่ทำงานในห้องสมุดประเภทอื่น ได้แก่ หอจดหมายเหตุ และมูลนิธิ
 (โครงการหนังสือ) ในการปฏิบัติงานห้องสมุดบัณฑิตส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 38.45
 ทำงานด้านจัดหมู่หนังสือและทำบัตรรายการ รองลงมาร้อยละ 34.18 ทำงานด้าน
 บริการตอบคำถาม ส่วนที่ทำงานห้องสมุดทุกหน้าที่ คิดเป็นร้อยละ 26.50 ซึ่งจัดเป็น
 อันดับที่ 3 เป็นที่น่าสังเกตว่า บัณฑิตที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดโรงเรียน และห้องสมุด

เฉพาะจำนวนสูงสุด ทำงานห้องสมุดทุกหน้าที่ บัณฑิตส่วนใหญ่ร้อยละ 52.99 ทำงานห้องสมุดอย่างเดียวกัน นอกจากนั้นต้องทำงานหน้าที่อื่น ๆ ด้วย ได้แก่ งานสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ งานธุรการ และงานสอนวิชาอื่น ๆ ตามลำดับ ปรากฏว่าบัณฑิตที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดประเภทต่าง ๆ ยกเว้นห้องสมุดโรงเรียน และหอจดหมายเหตุ ใ้ทำงานห้องสมุดอย่างเดียวกัน เป็นส่วนใหญ่ ในการปฏิบัติงานห้องสมุด บัณฑิตที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดประเภทต่าง ๆ ได้แก่ ห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดเฉพาะ ห้องสมุดประชาชน และหอจดหมายเหตุ ใ้ นำความรู้ที่ไ้ศึกษาจากแผนกวิชาไปใช้ในการปฏิบัติงาน โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางและมาก ส่วนในศูนย์บริการเอกสารและมูลนิธิ (โครงการหนังสือ) อยู่ในระดับปานกลาง มาก และน้อยไล่เลี่ยกัน วิชาที่บัณฑิตใ้ นำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานในห้องสมุดประเภทต่าง ๆ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย คือ วิชาประวัติของหนังสือและการพิมพ์ในหมวดพื้นฐาน ยกเว้นในหอจดหมายเหตุ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนที่อยู่ในระดับมากคือ วิชาบริการตอบคำถามในหมวดบริการ ยกเว้นบัณฑิตที่ปฏิบัติงานในมูลนิธิ (โครงการหนังสือ) ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ในห้องสมุดประชาชนบัณฑิตใ้ นำความรู้วิชาบริการผู้อ่าน ในหมวดบริการไปใช้ในการปฏิบัติงาน โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งอยู่ในระดับเกี่ยวกับการนำประสบการณ์จากการฝึกงานไปใช้ในการปฏิบัติงานในหอจดหมายเหตุ และในทางกลับกันบัณฑิตที่ปฏิบัติงานในหอจดหมายเหตุ ก็ใ้ นำความรู้วิชาพิมพ์ไ้ ไปใช้ในการปฏิบัติงานโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด ซึ่งเป็นระดับเกี่ยวกับการนำความรู้วิชาวรรณกรรมสำหรับ เด็กไปใช้ในการปฏิบัติงานในห้องสมุดเฉพาะ และวิชาประวัติของหนังสือและการพิมพ์ไปใช้ในการปฏิบัติงานในมูลนิธิ (โครงการหนังสือ)

ในการนำความรู้บางวิชาไปใช้ในการปฏิบัติงานห้องสมุดใ้ น้อย บัณฑิตที่ประกอบอาชีพบรรณารักษ์จำนวนสูงสุดร้อยละ 48.72 ใ้ เหตุผลว่า บางวิชาเป็นวิชาพื้นฐาน อาจไม่ใ้ โดยตรงแต่มีผลทางอ้อม รองลงไปร้อยละ 30.77 ทอมว่าบางวิชาที่เรียนมาไม่เกี่ยวข้องและไม่เป็นประโยชน์ของงานในหน้าที่รับผิดชอบ และในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน ใ้ เหตุผลว่า หลักสูตรเน้นภาคทฤษฎีมากเกินไป และวิชาที่เรียนมุ่งยึดถือตำราต่างประเทศเป็นหลักโดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสม ปัญหาและสภาพแวดล้อม ตลอดจนความต้องการที่แท้จริงของ เมืองไทย

ในการปฏิบัติงานห้องสมุดบัณฑิตประสมปัญหาในระดับแตกต่างกัน โดยเฉพาะบัณฑิตที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย ห้องสมุดโรงเรียน และศูนย์บริการเอกสารประสมปัญหาต่าง ๆ อยู่ในระดับปานกลาง และน้อย นอกจากปัญหส่วนตัว ซึ่งเป็นปัญหาน้อยที่สุดสำหรับบัณฑิตที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดโรงเรียน และศูนย์บริการเอกสาร และปัญหางบประมาณ ฐานะการทำงาน และปริมาณงานซึ่งเป็นปัญหามาก สำหรับบัณฑิตที่ปฏิบัติงานในศูนย์บริการเอกสาร ส่วนบัณฑิตที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดเฉพาะ และห้องสมุดประชาชนประสมปัญหาในระดับน้อยและปานกลาง นอกจากปัญหส่วนตัวซึ่งมีบัณฑิตที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดเฉพาะประสมปัญหาน้อยที่สุด สำหรับบัณฑิตที่ปฏิบัติงานในมูลนิธิ (โครงการหนังสือ) ประสมปัญหาในระดับน้อยที่สุด และน้อย นอกจากปัญหาการบริหารและผู้ใช้ซึ่งเป็นปัญหามาก และที่เป็นปัญหาปานกลางคือ ผู้บังคับบัญชาหน่วยงานซึ่งห้องสมุดสังกัด และปริมาณงาน ส่วนในหอจดหมายเหตุบัณฑิตประสมปัญหาในระดับปานกลางและมากที่สุด สิ่งที่เป็นปัญหามากที่สุดคือ การบริหารอาคารสถานที่ วัสดุครุภัณฑ์ และอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ ส่วนที่เป็นปัญหาน้อยคือ ผู้ใช้

นอกจากนี้ บัณฑิตที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดเฉพาะ ห้องสมุดประชาชน ศูนย์บริการเอกสาร และมูลนิธิ (โครงการหนังสือ) มีความต้องการให้แผนกวิชาจัดกิจกรรมทางวิชาการต่าง ๆ โดยเฉพาะอยู่ในระดับมาก นอกจากบัณฑิตที่ปฏิบัติงานในหอจดหมายเหตุซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง กิจกรรมทางวิชาการที่มีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุดสำหรับบัณฑิตที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดเฉพาะ และห้องสมุดประชาชน คือ การจัดตั้งศูนย์วิชาการทางบรรณารักษศาสตร์สำหรับนิสิตเก่าให้ตามปัญหามายังแผนกวิชาได้ สำหรับบัณฑิตที่ปฏิบัติงานในศูนย์บริการเอกสาร คือ การจัดโปรแกรมศึกษาคูงานห้องสมุดในต่างประเทศ ส่วนของบัณฑิตที่ปฏิบัติงานในมูลนิธิ (โครงการหนังสือ) และหอจดหมายเหตุ คือ การจัดทำเนียบนิสิตเก่าออกเผยแพร่และรักษาให้ทันสมัยอยู่เสมอ นอกจากนี้บัณฑิตที่ปฏิบัติงานในหอจดหมายเหตุยังมีความต้องการให้แผนกวิชาจัดแปลและพิมพ์เอกสารทางบรรณารักษศาสตร์ เพิ่มการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของแผนกวิชาโดยเฉพาะทางค่านวิชาการแก่นิสิตเก่า โดยมีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงสุดเท่ากันด้วย

ในจำนวนมหาบัณฑิต 30 คน ที่ได้ทำงานด้านห้องสมุดมี 26 คน คิดเป็นร้อยละ 86.67 เมื่อจำแนกตามประเภทห้องสมุด ปรากฏว่าส่วนใหญ่ทำงานในห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย และในห้องสมุดเฉพาะเป็นอันดับรองลงมา โดยมีมหาบัณฑิตส่วนใหญ่ได้ทำงานในหน้าที่จัดหมู่หนังสือและทำบัตรรายการ รองลงมาทำงานด้านจัดหา มีมหาบัณฑิตจำนวนน้อยร้อยละ 30.77 ได้ทำงานห้องสมุดอย่างเกี่ยว และในห้องสมุดทุกประเภท มหาบัณฑิตส่วนใหญ่ของหน่วยงานที่อื่นนอกเหนือจากงานห้องสมุด ซึ่งได้แก่งานสอนหนังสือ วิชาบรรณารักษศาสตร์ เป็นอันดับสูงสุด ในการปฏิบัติงาน มหาบัณฑิตได้นำความรู้จากการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ไปใช้แตกต่างกันตามหมวดวิชาและตามประเภทห้องสมุด แต่โดยเฉลี่ยแล้วมหาบัณฑิตที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย และห้องสมุดโรงเรียน ได้นำความรู้วิชาต่าง ๆ ที่ได้ศึกษาไปใช้ในระดับปานกลาง ส่วนในห้องสมุดเฉพาะและห้องสมุดประชาชนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายวิชาเห็นได้ว่า วิชาที่มหาบัณฑิตได้นำไปใช้ปฏิบัติงานห้องสมุดโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก คือ วิชาการบริหารงานห้องสมุดขั้นสูงในหมวดบริหาร วิชางานเทคนิคในห้องสมุดในหมวดเทคนิค และวิชาการตอบคำถามขั้นสูงในหมวดบริการ สำหรับในห้องสมุดเฉพาะมีบางวิชาที่มหาบัณฑิตนำไปใช้ในการปฏิบัติงานโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ วิชาการจัดหมู่หนังสือ และทำบัตรรายการขั้นสูงและวิชางานเทคนิคในห้องสมุดในหมวดเทคนิค วิชาการบริการตอบคำถามขั้นสูงในหมวดบริการ ส่วนที่นำไปใช้ในระบับน้อยที่สุดคือ วิชาห้องสมุดประชาชน ในการนำความรู้บางวิชาที่ได้ศึกษามาไปใช้ปฏิบัติงานได้น้อย หรือไม่ได้เลยนั้น มหาบัณฑิตส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าเพราะบางวิชาเป็นวิชาพื้นฐาน อาจไม่ใช้โดยตรงแต่มีผลทางอ้อม รองลงไปให้เหตุผลว่าหลักสูตรเน้นภาคทฤษฎีเกินไป

ในการปฏิบัติงานห้องสมุดมหาบัณฑิตประสบปัญหาต่าง ๆ ในระดับแตกต่างกันไป โดยเฉลี่ยแล้วมหาบัณฑิตที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย ประสบปัญหาในระดับปานกลาง ส่วนในห้องสมุดเฉพาะ และห้องสมุดประชาชน มหาบัณฑิตประสบปัญหาต่าง ๆ ในระบับน้อย ในห้องสมุดโรงเรียน มหาบัณฑิตประสบปัญหาอยู่ในระดับมาก ปานกลาง และน้อยไล่เลี่ยกัน เรื่องที่เป็นปัญหาโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากสำหรับมหาบัณฑิตที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดโรงเรียนคือ การบริหาร งบประมาณ การปฏิบัติงาน ปริมาณงาน

และอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ ส่วนในท้องสมุคประชาชน มหาบัณฑิตประสบปัญหาเรื่อง การบริหารในระดับมาก ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุดสำหรับมหาบัณฑิตที่ปฏิบัติงาน ในท้องสมุคเฉพาะคือ ปัญหาผู้บริหารในท้องสมุค ส่วนในท้องสมุคประชาชนคือ ปัญหาส่วนตัว

นอกจากนี้ มหาบัณฑิตที่ปฏิบัติงานในท้องสมุควิทยาลัยและมหาวิทยาลัย หองสมุค โรงเรียน และท้องสมุคประชาชน ได้แสดงความต้องการให้แผนกวิชาจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งเสนอแนะต่อแผนกวิชา 10 ประการ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากและสำหรับมหาบัณฑิต ที่ปฏิบัติงานในท้องสมุคเฉพาะอยู่ในระดับมากที่สุด กิจกรรมทางวิชาการที่มีค่าเฉลี่ยความ ต้องการสูงสุดสำหรับมหาบัณฑิตที่ปฏิบัติงานในท้องสมุควิทยาลัยและมหาวิทยาลัย และหอง สมุคโรงเรียน คือ การจัดแปลและพิมพ์เอกสารทางบรรณารักษศาสตร์ใหม่ ๆ ออกเผยแพร่ เป็นประจำ สำหรับมหาบัณฑิตที่ปฏิบัติงานในท้องสมุคเฉพาะคือ การจัดตั้งศูนย์วิชาการ ทางบรรณารักษศาสตร์สำหรับนิสิตเก่าให้ถามปัญหามายังแผนกวิชาได้ จัดบรรยายเรื่อง รวบรวมในวงการหองสมุคเป็นครั้งคราว จัดแปลและพิมพ์เอกสารทางบรรณารักษศาสตร์ใหม่ ๆ ออกเผยแพร่ เป็นประจำ และจัดทำทำเนียบนิสิตเก่าออกเผยแพร่และรักษาให้ทันสมัยอยู่ เสมอ สำหรับกิจกรรมประการสุดท้ายนี้ มีค่าเฉลี่ยความถี่องกสูงที่สุดสำหรับมหาบัณฑิตที่ ปฏิบัติงานในท้องสมุคประชาชนด้วย

6. เหตุผลในการเลือกประกอบอาชีพบรรณารักษ์ของบัณฑิตและมหาบัณฑิตส่วนใหญ่ คือ ต้องการใช้ความรู้ในวิชาชีพที่เรียนมาเพื่อประกอบอาชีพโดยตรง รองลงไปคือ มีโอกาส ได้ส่งเสริมสติปัญญา ความรู้ ความสามารถของตนอยู่เสมอ ส่วนที่ประกอบอาชีพอื่นที่มีใช้ อาชีพบรรณารักษ์ เหตุผลของบัณฑิตส่วนใหญ่คือ มีความต้องการที่จะใช้ความรู้แขนงอื่นที่ เรียนมาและมีความถนัด ความสนใจมากกว่า รองลงไปให้เหตุผลว่า เพราะอาชีพ บรรณารักษ์โดยเฉพาะของทางราชการติดขัด ไม่ก้าวหน้าทัดเทียมอาชีพอื่น ส่วนมหาบัณฑิต ให้เหตุผลต่าง ๆ กัน

7. บัณฑิตจำนวน 98 คน ในจำนวนบัณฑิตทั้งหมด 198 คน คิดเป็นร้อยละ 49.50 ได้มีโอกาสศึกษาต่อ อบรม หรือทำงาน และเป็นการศึกษาต่อ อบรม หรือทำงาน ทางบรรณารักษศาสตร์ จำนวน 62 คน อีก 36 คน ได้เปลี่ยนแนวเป็นสาขาวิชาอื่น บัณฑิตส่วนใหญ่ได้ศึกษาต่อทางค่านบรรณารักษศาสตร์ในประเทศ แต่จาเป็นถารอบรม คุงงาน ค่านบรรณารักษศาสตร์จะทำในดวงประเทศเป็นส่วนใหญ่

ส่วนมหบัณฑิตได้ศึกษาต่อ อบรม หรือคูงานมีจำนวนเพียง 10 คน คึก เป็นร้อยละ 33.33 ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาต่อ อบรม หรือคูงาน ด้านบรรณารักษศาสตร์ในต่างประเทศ และเป็นการอบรมหรือคูงานมากกว่าการศึกษาต่อ

8. บัณฑิตและมหบัณฑิตส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกิจกรรมพิเศษ โดยเข้าเป็นสมาชิกสมาคมต่าง ๆ สมาคมที่บัณฑิตจำนวนมากที่สุดเป็นสมาชิกคือ ชมรมนิสิตเก่าอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รองลงมาคือ สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ส่วนมหบัณฑิตจำนวนมากที่สุดเป็นสมาชิกสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย แต่มีบัณฑิตและมหบัณฑิตจำนวนน้อยที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในสมาคมต่าง ๆ

9. บัณฑิตส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับ เชิญ เป็นวิทยากรด้านห้องสมุดและบรรณารักษศาสตร์ ในทางตรงกันข้าม มหบัณฑิตส่วนใหญ่ได้รับ เชิญ เป็นวิทยากรด้านห้องสมุดและบรรณารักษศาสตร์

10. บัณฑิตและมหบัณฑิตจำนวนน้อยได้เคยเขียนหนังสือหรือบทความทางวิชาการ ผลงานที่ปรากฏส่วนใหญ่เป็นทางด้านบรรณารักษศาสตร์ และเป็นในรูปแบบบทความมากกว่าหนังสือเล่ม

11. เกี่ยวกับความคิดเห็นที่บัณฑิตมีต่อแผนกวิชา โดยเฉลี่ยแล้วปรากฏว่า บัณฑิต ทั้งกลุ่มอาชีพบรรณารักษ์ และกลุ่มอาชีพอื่นเห็นว่า แผนกวิชาจัดดำเนินการในด้านต่าง ๆ ได้เหมาะสมปานกลาง นอกจากการปฐมนิเทศผู้เข้าศึกษาใหม่ในชั้นปีที่ 1 วิชาบังคับทางบรรณารักษศาสตร์ และวิชาเลือกที่เหมาะสมมาก ส่วนที่ควรปรับปรุงคือ หนังสือวัสดุอุปกรณ์ประกอบการศึกษา นอกจากนี้ บัณฑิตกลุ่มอาชีพบรรณารักษ์ เสนอปรับปรุงวิธีสอน ในขณะที่กลุ่มอาชีพอื่น เสนอปรับปรุงการปลูกฝังอุดมคติ ปรัชญาและศรัทธาในวิชาชีพ

โดยเฉลี่ยแล้วมหบัณฑิตกลุ่มอาชีพบรรณารักษ์เห็นว่า แผนกวิชาจัดดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ได้เหมาะสมปานกลาง นอกจากวิชาบังคับทางบรรณารักษศาสตร์ที่เหมาะสมมาก และที่ควรปรับปรุงคือ วิธีสอน และหนังสือวัสดุอุปกรณ์ประกอบการศึกษา ส่วนมหบัณฑิตกลุ่มอาชีพอื่นมีความเห็นว่า ควรปรับปรุงในเรื่องอื่น ๆ อีก ได้แก่ การฝึกปฏิบัติงาน การศึกษานอกสถานที่ การวัดผล การปลูกฝังอุดมคติ ปรัชญาและศรัทธาในวิชาชีพ และการให้คำแนะนำในการประกอบอาชีพ

12. บัณฑิตได้แสดงความคิดเห็นต่อหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ที่ได้ศึกษามา โดยส่วนใหญ่เสนอให้เพิ่มวิชาเลือก และกำหนดวิชาบังคับให้น้อยลง เพิ่มชั่วโมงเรียน วิชาที่มีแบบฝึกหัด นอกจากนี้มีบัณฑิตบางคนเสนอเพิ่มเติมชั่วโมงเรียน เนื้อหาวิชาบางวิชา และรายวิชาอื่น ๆ ในหลักสูตรใหม่

มหาบัณฑิตส่วนใหญ่เสนอปรับปรุงหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ที่ได้ศึกษามา โดยให้เพิ่มวิชาเลือก และกำหนดวิชาบังคับให้น้อยลง ลดหน่วยกิตวิทยานิพนธ์ เพิ่มวิชาเลือก และมหาบัณฑิตบางคนเสนอเพิ่มและลดชั่วโมงเรียน และ เนื้อหาวิชาบางวิชา

13. ความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะบางประการต่อแผนกวิชา โดยเฉลี่ยแล้ว บัณฑิตทั้งกลุ่มวิชาชีพบรรณารักษ์ และกลุ่มอาชีพอื่น เห็นด้วยกับข้อเสนอแนะทั้ง 10 ประการ ในระดับเดียวกัน เช่นเดียวกับมหาบัณฑิตกลุ่มอาชีพบรรณารักษ์ ส่วนมหาบัณฑิตกลุ่มอาชีพอื่นเห็นด้วยอย่างยิ่ง และเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะต่าง ๆ ทั้ง 10 ประการในระดับใกล้เคียงกัน

14. บัณฑิตและมหาบัณฑิตได้ให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางปรับปรุงหลักสูตรและการดำเนินงานของแผนกวิชาในค่านต่าง ๆ อย่างเสรี ดังปรากฏรายละเอียดที่น่าสนใจยิ่งในบทที่ 4

อภิปรายผล

1: การที่บัณฑิตและมหาบัณฑิตในแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกันมากในค่านสถานภาพส่วนตัวและสถานภาพในการทำงาน เป็นเพราะในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตของการสำรวจเป็นระยะยาว คือ รวมผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี 14 รุ่น ปริญญาโท 9 รุ่น โดยเฉพาะในระดับปริญญาโท เนื่องจากมิได้มีการกำหนดอายุและสถานภาพส่วนตัวของผู้เข้าศึกษา ดังนั้น กลุ่มมหาบัณฑิตจึงมีความแตกต่างกันในค่านอายุ และประสบการณ์ ตำแหน่งการทำงานมากกว่ากลุ่มบัณฑิต

2. แนวโน้มของผู้เข้าศึกษาในแผนกวิชาปรากฏว่า บัณฑิตส่วนใหญ่เกิดความสนใจศึกษาระบบบรรณารักษศาสตร์ เมื่อได้เรียนวิชาการใช้หนังสือและห้องสมุด ในชั้นปีที่ 1 แสดงให้เห็นว่า วิชาการใช้หนังสือและห้องสมุด นอกจากจะช่วยให้มีสิทธิรู้จักวิธีการใช้

หนังสือและห้องสมุดแล้ว ยังช่วยสร้างความสนใจอย่างลึกซึ้งในวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ต่อไปด้วย ส่วนในระดับปริญญาโทความสนใจของมหาบัณฑิตส่วนใหญ่เกิดขึ้น เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำงานห้องสมุด ซึ่งสอดคล้องกับสิ่งจูงใจของมหาบัณฑิตส่วนใหญ่ที่ศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ เพื่อเพิ่มพูนวุฒิ ประสบการณ์ และความก้าวหน้าในอาชีพ สำหรับสิ่งจูงใจของบัณฑิตส่วนใหญ่ที่เลือกศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ เพราะเห็นคุณค่าในการที่จะสามารถนำความรู้วิชานี้ไปประยุกต์กับการศึกษาค้นคว้าวิชาต่าง ๆ ได้ สิ่งจูงใจสำคัญอันนี้อาจเป็นเหตุผลหนึ่งของการที่มีบัณฑิตประกอบอาชีพบรรณารักษไม่มากเท่าที่ควร และจำนวนบัณฑิตที่เรียนวิชาบรรณารักษศาสตร์ เพราะมีสิ่งจูงใจที่ต้องการ เป็นบรรณารักษ์ มีจำนวนน้อยเพียงร้อยละ 27.78 จะเห็นได้ว่าแนวโน้มจากสิ่งจูงใจของผู้เข้าศึกษามีที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแผนกวิชาที่มุ่งผลิตบรรณารักษ์ เป็นสำคัญ

3. ในคํานการทํางานปรากฏว่า แม้มัณฑิตและมหาบัณฑิตได้ทํางานคํานห้องสมุดเป็นจำนวนพอสมควร ซึ่งตรงกับคํามุ่งหมายในการผลิตบุคคลากรของแผนกวิชา แต่ก็ยังเป็นจำนวนที่ไม่น่าพอใจมากนัก ความจริงแล้วจำนวนผู้ทํางานคํานห้องสมุด ควรมีมากกว่านี้ โดยเฉพาะระดับปริญญาตรีที่มีบัณฑิตถึงร้อยละ 40.92 ที่ไปทํางานคํานอื่น และในระดับปริญญาโท การที่ยังมีมหาบัณฑิตร้อยละ 10.34 ไม่ได้ทํางานคํานห้องสมุด อาจนับได้ว่า เป็นความสูญเปล่าในการลงทุนทางการศึกษาได้ แต่อย่างไรก็ตาม มหาบัณฑิตแม้จะไม่ได้ประกอบอาชีพบรรณารักษ์ แต่ก็ยืนยันว่าความรู้วิชาบรรณารักษศาสตร์ที่ได้เรียนมามีได้สูญเปล่า เพราะได้นำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานของตน โดยเฉพาะงานสอนหนังสือ มหาบัณฑิตอีกคนหนึ่งมีตำแหน่งงานสูงขึ้น และแม้จะได้ทํานหน้าที่บรรณารักษ์แล้ว แ่งงานห้องสมุดก็เป็นส่วนหนึ่งที่ควรรับผิดชอบการบริหารงานโดยทั่ว ๆ ไป จึงนับว่าความรู้ที่เรียนไปมิได้สูญเปล่า เสียหมด

4. เนื่องจากวิชาบรรณารักษศาสตร์ เป็นวิชาชีพที่สามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพได้โดยตรง บัณฑิตและมหาบัณฑิตส่วนใหญ่จึงมีเหตุผลในการเลือกประกอบอาชีพบรรณารักษ์ เพราะต้องการใช้ความรู้วิชานี้ที่ได้ศึกษามา ส่วนผู้ที่ประกอบอาชีพอื่น ดังที่บัณฑิตส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า เพราะต้องการใช้ความรู้แขนงวิชาอื่นที่เรียนมาและมีความถนัด ความสนใจมากกว่า เป็นเพราะว่าในขณะที่ศึกษาในระดับปริญญาตรี บัณฑิตทั้งหมดต้องศึกษา

วิชาอื่น ๆ นอกเหนือไปจากหมวดวิชาบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งได้แก่ ภาษาอังกฤษซึ่งเป็น
 หมวดวิชาบังคับ และหมวดวิชาเลือกอื่น ๆ ได้แก่ ภาษาฝรั่งเศส ประวัติศาสตร์ ปรัชญา
 ซึ่งบัณฑิตสามารถนำความรู้หมวดวิชาที่ตนศึกษาไปประกอบอาชีพได้ตามความสนใจ เหตุผล
 ที่น่าพิจารณาถึงรองลงไปของบัณฑิตที่ไม่ประกอบอาชีพบรรณารักษ คือ อาชีพบรรณารักษ
 โดยเฉพาะของทางราชการตึกซึก ไม่ก้าวหน้าทัดเทียมกับอาชีพอื่น สิ่งนี้เกิดขึ้นในวงการ
 หอสมุดของไทย ซึ่งผู้ทำงานด้านหอสมุดโดยเฉพาะตำแหน่งบรรณารักษ มักเสียเปรียบ
 ผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการอื่น ๆ โดยเฉพาะตำแหน่งอาจารย์ และตามหน่วยราชการ
 หลายแห่งถือว่า ตำแหน่งงานด้านหอสมุดเป็นตำแหน่งธุรการ มีใช้วิชาการ ชาคความ
 ก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่และสิทธิอันพึงจะได้ แม้จะเป็นผู้สำเร็จชั้นปริญญาโทก็ตาม
 ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ ตำแหน่งของทางราชการระบบเดิมที่มีการแบ่งชั้นตรี โท เอก
 พิเศษ ตำแหน่งสูงสุดของบรรณารักษ เป็นได้ถึงชั้นเอกเท่านั้น และตามหน่วยราชการส่วน
 ใหญ่ตำแหน่งบรรณารักษมักตึกซึก ทำให้มีผู้เปลี่ยนอาชีพหรือตำแหน่งหน้าที่ไม่น้อย และเป็น
 ที่น่าสังเกตว่า บัณฑิตและมหาบัณฑิตที่ทำงานด้านหอสมุดส่วนใหญ่ปฏิบัติงานในหอสมุด
 วิทยาลัยและมหาวิทยาลัย ซึ่งผู้ใช้เห็นความสำคัญ ใ้รับการสนับสนุนและส่งเสริมทางด้าน
 วิชาการที่ดีที่สุด

5. ความแตกต่างของสภาวะและสถานภาพในการทำงานของบัณฑิตและมหาบัณฑิต
 แต่ละคน ตลอดจนประเภทหอสมุดที่ปฏิบัติงานอยู่ ลักษณะและชนิดของงานที่ได้รับมอบหมาย
 ใ้รับผิดชอบ สภาพแวดล้อมในการทำงาน และอิทธิพลอื่น ๆ ทางด้านส่วนตัวมีส่วนทำให้
 เกิดความแตกต่างในการนำความรู้วิชาต่าง ๆ ทางบรรณารักษศาสตร์ที่ได้ศึกษาจากแผนก
 วิชาไปใช้ในการปฏิบัติงาน ตลอดจนปัญหาในการปฏิบัติงาน และความข้องการในกิจกรรม
 ทางวิชาการ เสนอแนะต่อแผนกวิชา

6. การที่บัณฑิตและมหาบัณฑิตที่ปฏิบัติงานในหอสมุดประเภทต่าง ๆ ได้นำความ
 รู้จากการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ไปใช้ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางและมาก ก็แสดง
 ว่า การจัดดำเนินงานของแผนกวิชาในคานหลักสูทรอยู่ในขั้นที่พอควร หมวดวิชาที่บัณฑิต
 และมหาบัณฑิตนำไปใช้อยู่ในระดับมาก คือ หมวดเทคนิคและหมวดบริหาร ส่วนในระดับ
 ปริญญาโทรวมหมวดบริหารด้วย ทั้งนี้ เป็นเพราะบัณฑิตและมหาบัณฑิตส่วนใหญ่ทำหน้าที่

ทางด้านเทคนิคและบริการจึงสามารถนำความรู้ไปใช้ได้โดยตรง ส่วนมหามัณฑิตนำความรู้
 วิชาการบริหารงานห้องสมุดชั้นสูงในหมวดบริหารไปใช้ได้ในระดับมาก อาจเป็นเพราะว่า
 มหามัณฑิตส่วนใหญ่ได้ทำงานในระดับผู้บริหารในห้องสมุด ส่วนบางวิชาที่นำไปใช้ปฏิบัติงาน
 ได้น้อยก็ เป็นดัง เหตุผลที่มัณฑิตและมหามัณฑิตส่วนใหญ่ตอบว่าเป็น เพราะบางวิชาเป็นวิชา
 พื้นฐาน อาจไม่ใช้โดยตรงแต่มีผลทางอ้อม ทั้งนี้ เพราะงานในหน้าที่ต่าง ๆ ของห้องสมุด
 แม้ว่าจะได้นำความรู้วิชาทางด้านปฏิบัติไปใช้มาก แต่ในหมวดวิชาอื่น เช่น หมวดพื้นฐาน
 หมวดวรรณกรรม ที่ส่งเสริมการปฏิบัติงาน ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องทั่ว ๆ ไปให้ดียิ่งขึ้น
 ส่วนเหตุผลอื่น ๆ เป็นหน้าที่ของแผนกวิชาที่จะต้องปรับปรุงได้แก่ หลักสูตร เน้นภาคทฤษฎี
 เกินไป วิชาที่เรียนมุ่งยึดถือตำราต่างประเทศเป็นหลักโดยมิได้คำนึงถึงความเหมาะสม
 ปัญหาและสภาพแวดล้อม ตลอดจนความต้องการที่แท้จริงของเมืองไทย กรณีนี้อาจเกิดขึ้น
 ได้เพราะว่าการศึกษาวชิชานี้ยังต้องอาศัยตำราต่างประเทศอยู่มาก เนื่องจากตำราวิชาการ
 ภาษาไทยทางด้านนี้ยังไม่มีพอ และไม่เป็นที่เชื่อถือได้โดยเฉพาะทางด้านเทคนิคชั้นสูง สิ่ง
 แทรกอยู่จึง เป็นสภาวะแวดล้อมของต่างประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิชาการ
 เครื่องมือเครื่องใช้ต่างจากของไทยมาก หรืออาจเป็นเพราะผู้สอนขาดประสบการณ์ห้องสมุด
 ของเมืองไทยก็เป็นได้ นอกจากนี้ อาจเป็นด้วยว่า สภาพแวดล้อมปัจจัยต่าง ๆ ของห้องสมุด
 ที่มัณฑิตและมหามัณฑิตปฏิบัติงานอยู่ไม่อำนวยให้ได้นำความรู้ไปใช้ปฏิบัติงานได้ เช่น วิชา
 บริการโสตทัศนวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งเปิดสอนในระดับปริญญาโท แต่มีห้องสมุดเมืองไทยจำนวน
 น้อยที่มีบริการแก่ผู้ใช้ทางด้านนี้จริงจึงและการเรียนบางวิชา นิสิตในเฉพาะระดับ
 ปริญญาตรีที่มีได้มีงานประจำทำมาก่อนไม่มีโอกาสรู้ล่วงหน้าได้ว่า ตนจะไปทำงานห้องสมุด
 ประเภทใด หน้าที่ใด ภายหลังจากสำเร็จการศึกษา บัณฑิตที่เลือกเรียนนิชาวรรณกรรม
 ทางมนุษยศาสตร์ หรือสังคมศาสตร์มา แต่ได้ไปทำงานในห้องสมุดเฉพาะทางวิทยาศาสตร์
 และเทคโนโลยี จะไม่สามารถนำความรู้วิชาดังกล่าวที่เรียนมาไปใช้ประโยชน์เลย แต่ใน
 ระดับปริญญาโท นิสิตสามารถเลือกเรียนวิชาให้เป็นประโยชน์และสอดคล้องกับงานของตน
 ได้ เพราะจะส่วนใหญ่มีงานประจำทำมาก่อน แต่บางทีก็ไม่สามารถเลือกเรียนตามต้องการ
 เพราะทางแผนกวิชามิได้เปิดสอนวิชาที่ประสงค์จะเรียน จึงจำเป็นต้องเรียนวิชาอื่นที่ไม่
 เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานโดยตรง เช่น ต้องเรียนวิชาห้องสมุดประชาชนในขณะที่
 ตนทำงานห้องสมุดเฉพาะ เป็นต้น

7. การที่บัณฑิตและมหาบัณฑิตที่ปฏิบัติงานในท้องสมุคประเภทต่าง ๆ โดยเฉลี่ยประสบปัญหาในระดับปานกลางและน้อย ก็แสดงว่างานท้องสมุคมิได้เป็นงานที่ยุ้งยากน่าท้อถอยจนเกินไป อย่างไรก็ตาม การที่บัณฑิตและมหาบัณฑิตได้แสดงความต้องการให้แผนกวิชาจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในระดับมาก ก็แสดงว่าบัณฑิตและมหาบัณฑิตในฐานะศิษย์เก่าของแผนกวิชายังคงต้องการความช่วยเหลือทางด้านวิชาการจากแผนกวิชาในการทำงานของตน

8. เมื่อสำเร็จการศึกษาจากแผนกวิชาแล้ว มีบัณฑิตและมหาบัณฑิตจำนวนพอสมควรที่ได้ศึกษาต่อ อบรมหรือดูงานเพิ่มเติม ทั้งนี้เป็นเพราะความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ ตลอดจนความตื่นตัวทางการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาในระดับสูงกว่าปริญญาตรี เพื่อแสวงหาความรู้ให้สูงขึ้น และเป็นช่องทางในการปรับปรุงวิทยฐานะ ตำแหน่งหน้าที่รวมทั้งอัตราเงินเดือนให้สูงขึ้นเพราะสังคมไทย โดยเฉพาะ ระบบราชการยังนิยมยกย่องและประเมินความสามารถของบุคคลจากคุณวุฒิเป็นประการสำคัญ บัณฑิตและมหาบัณฑิตจึงพยายามหาโอกาสเพิ่มเติมความรู้และประสบการณ์ของตน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า การเพิ่มเติมความรู้ของบัณฑิตโดยการศึกษาต่อมีจำนวนสูงกว่าของมหาบัณฑิต ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ไม่มีการเปิดสอนระดับสูงกว่าปริญญาโทในประเทศที่มหาบัณฑิตจะศึกษาต่อได้ และหากจะศึกษาต่อในต่างประเทศก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง ทว่าการศึกษาต่อในระดับนี้ยังไม่ค่อยมีนัก

9. บัณฑิตและมหาบัณฑิตส่วนใหญ่ได้เข้าร่วมกิจกรรมพิเศษ โดย เป็นสมาชิกสมาคมหรือชมรมวิชาชีพต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าบัณฑิตและมหาบัณฑิตให้ความสนใจและตื่นตัวต่อกิจกรรมทางวิชาการมาก ส่วนในด้านการผลิตผลงานทางวิชาการ แม้จะยังมีไม่มากนัก แต่เมื่อพิจารณาชื่อหนังสือและวารสารที่ลงผลงานทางคานบรรณารักษศาสตร์แล้ว ก็อาจกล่าวได้ว่า ผู้ที่อยู่ในวงการท้องสมุครู้จักกันดี จึง เชื่อถือได้ว่าเป็นผลงานที่มีคุณค่า

10. การที่บัณฑิตและมหาบัณฑิตส่วนใหญ่ได้เสนอแนะให้ปรับปรุงหลักสูตรที่ได้ศึกษามาหลายประการ ก็แสดงว่าหลักสูตรยังมีข้อบกพร่อง ควรจะต้องแก้ไข แต่อย่างไรก็ตาม หลักสูตรทั้งสองระดับที่บัณฑิตและมหาบัณฑิตได้ศึกษามา และได้แสดงความคิดเห็นปรากฏผลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นหลักสูตรเก่า ซึ่งแผนกวิชาได้แก้ไขปรับปรุงและเปลี่ยนมาใช้หลักสูตรใหม่แล้วก่อนที่ผลจากการวิจัยครั้งนี้จะปรากฏ

11. บัณฑิตและมหาบัณฑิตทั้งกลุ่มอาชีพบรรณารักษ์และอาชีพอื่นเห็นว่า การจัด
 ค่าเนื้องานของแผนกวิชาในค่านต่าง ๆ อยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่าแผนกวิชาสามารถ
 สร้างประสิทธิภาพในการผลิตได้คือพอสมควร ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ มีความ
 แปรปรวนแตกต่างกันบ้าง ทั้งนี้ เป็นเพราะความแตกต่างในสถานภาพส่วนตัว ระยะเวลา
 ขณะเข้าศึกษาต่างกัน ประสบการณ์และสิ่งที่ได้รับจากแผนกวิชาในขณะนั้น ๆ จึงต่างกันบ้าง
 เป็นผลให้เกิดความแตกต่างในการประเมินค่า และขณะเดียวกันแผนกวิชาก็ได้ปรับปรุง
 การดำเนินงานอยู่เสมอ ข้อเสนอแนะบางอย่างก็เป็นสิ่งที่ทางแผนกได้แก้ไขหรือคำเนิ
 การแล้วในระยะต่อมา

ข้อเสนอแนะ

1. จากการวิจัยพบว่า สิ่งจูงใจของผู้เข้าศึกษาในแผนกวิชาทั้งสองระดับ โดยเฉพาะระดับปริญญาตรีมีได้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการผลิตบุคคลากรของแผนกวิชา
 เท่าที่ควร ดังจะเห็นว่ามีผู้เข้าศึกษาจำนวนน้อยที่เลือกศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์
 เพราะต้องการเป็นบรรณารักษ์ ซึ่งสิ่งนี้ก็ป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการสูญเปล่าในการ
 ลงทุนทางการศึกษาของแผนกวิชา เพราะมีผู้สำเร็จการศึกษาจากแผนกวิชาหันไปประกอบ
 อาชีพอื่นเป็นจำนวนไม่น้อย และทำให้เป็นช่องทางสำหรับผู้ที่เรียนเพื่อประสงค์จะปรับวุฒิ
 เท่านั้น ดังนั้น แผนกวิชาควรได้ทำการคัดเลือกผู้สมัครเข้าศึกษาทั้งสองระดับ โดยพิจารณา
 ความมุ่งหมายและโอกาสที่จะนำความรู้วิชาชีบบรรณารักษศาสตร์ไปประกอบอาชีพได้อย่าง
 แท้จริง ในระดับปริญญาตรี แผนกวิชาควรประชาสัมพันธ์ ให้นักที่เลือกเรียนวิชาบรรณ-
 รักษศาสตร์ในชั้นปีที่ 3 - 4 เข้าใจความมุ่งหมายของแผนกวิชา และชี้แจงให้นักมี
 ทัศนคติที่ถูกต้องต่อวิชานี้ เพราะวิชานี้มีวิชาที่เรียนสำเร็จได้ง่ายถ้าปราศจากเสียซึ่ง
 ความศรัทธาในวิชาชีพนี้อย่างแท้จริง ส่วนในระดับปริญญาโทซึ่งมีการสอบคัดเลือกเข้า
 ศึกษา แผนกวิชาควรพิจารณาการทำงานของผู้สมัครด้วย ทั้งนี้ ควรพิจารณาเป็นพิเศษ
 สำหรับผู้ทำงานคานห้องสมุด หรือผู้ที่มีโครงการที่จะทำงานคานห้องสมุดอย่างแน่นอน

2. จากการวิจัยพบว่า บัณฑิตและมหาบัณฑิตที่ประกอบอาชีพบรรณารักษ์ ยังมีจำนวนไม่น่าพอใจนัก และเหตุผลสำคัญประการหนึ่งของผู้ที่ประกอบอาชีพอื่นก็เพราะเห็นว่า อาชีพบรรณารักษ์โดยเฉพาะของทางราชการติดขัด ไม่ก้าวหน้าทัดเทียมกับอาชีพอื่น ดังนั้น แผนกวิชาควรมีบทบาทในเรื่องนี้โดย เป็นตัวแทนของผู้ประกอบอาชีพบรรณารักษ์ในการต่อสู้เรียกร้องสิทธิ ความเสมอภาค ความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพของผู้ใช้วิชาชีพบรรณารักษศาสตร์กับวิชาการแขนงอื่น ๆ เพื่อเป็นการชักจูงให้ผู้ที่สำเร็จการศึกษาสนใจประกอบอาชีพบรรณารักษ์มากขึ้น และเป็นการส่งเสริมให้กำลังใจกับผู้ที่ประกอบอาชีพบรรณารักษ์ต่อไปด้วย เพราะ เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า อาชีพบรรณารักษ์ทำประโยชน์ต่อสังคมไม่น้อยไปกว่าอาชีพทางวิชาการแขนงอื่น

3. จากการวิจัยพบว่า บัณฑิตและมหาบัณฑิตต้องการให้แผนกวิชาปรับปรุงหลักสูตรและการดำเนินงานของแผนกวิชาโดย เน้นภาคปฏิบัติมากกว่าภาคทฤษฎี เพิ่มจำนวนวิชาเลือกเพื่อให้บัณฑิตได้เลือก เรียนวิชาที่สนใจอย่างกว้างขวาง ลดจำนวนหน่วยกิตวิทยานิพนธ์ บังคับการฝึกงานนอกสถานที่ ปรับปรุงวิธีการสอนโดยใช้สื่อทัศนวัสดุอุปกรณ์ช่วย และใช้วิธีสอนหลาย ๆ แบบ เช่น อภิปราย สัมมนา และสาธิต นอกเหนือไปจากการสอนแบบบรรยาย จัดหาหนังสือ วารสารและวัสดุอุปกรณ์ให้ทันสมัยและพอเพียง และจัดพิมพ์เผยแพร่ผลงานที่ดีเด่นของนิสิต ดังนั้น แผนกวิชาจึงควรนำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ เป็นแนวทางประกอบการพิจารณาปรับปรุงหลักสูตร และการดำเนินงานของแผนกวิชาต่อไป

4. จากการวิจัยพบว่า บัณฑิตและมหาบัณฑิตที่ประกอบอาชีพบรรณารักษ์ต้องการให้แผนกวิชาจัดกิจกรรมทางวิชาการ เพื่อช่วยเหลือในการทำงาน โดยจัดแปลและพิมพ์เอกสารทางบรรณารักษศาสตร์ใหม่ ๆ ออกเผยแพร่ จัดตั้งศูนย์วิชาการทางบรรณารักษศาสตร์สำหรับนิสิต เก่าให้ตามปัญหาที่ยังแผนกวิชาได้ เป็นศูนย์กลางข่าวสาร ความต้องการและเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างนิสิตเก่าที่ประกอบอาชีพบรรณารักษ์ จัดทำทำเนียบนิสิตเก่าออกเผยแพร่และรักษาให้ทันสมัยอยู่เสมอ แผนกวิชาจึงควรมีบทบาทจัดกิจกรรมทางวิชาการตามความต้องการของบัณฑิตและมหาบัณฑิต เพื่อช่วยแก้ปัญหาและสนองความต้องการในการทำงานดังกล่าว

5. ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยประสบปัญหาและความยุ่งยากในการสืบหาสถานที่ที่ศึกษาคือปัจจุบันของบัณฑิตและมหาบัณฑิต และไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากนิสิตเก่าหลายท่าน ดังนั้น การจัดทำทำเนียบนิสิตเก่าออกมาเป็นรายปี หรือในช่วงเวลาที่สม่ำเสมอจะเป็นประโยชน์ และอำนวยความสะดวกอย่างยิ่งต่อการติดต่อกันระหว่างแผนกวิชา กับนิสิตเก่าและระหว่างนิสิตเก่าด้วยกันเอง และใช้ในการสำรวจครั้งต่อ ๆ ไปได้ แผนกวิชาจึงควรดำเนินการในเรื่องนี้ และนอกจากนี้ควรเตรียมการสำหรับโครงการวิจัยต่อไป โดยชี้แจงให้นิสิตที่จะสำเร็จการศึกษาแต่ละระดับทุกระดับ ได้ทราบถึงโครงการต่าง ๆ ของแผนกวิชา ตลอดจนบริการต่าง ๆ สำหรับนิสิตเก่าและเน้นให้นิสิตได้ติดต่อกับชาวคราวเกี่ยวกับการทำงานหรือการเปลี่ยนแปลงโยกย้ายงานให้แผนกทราบอยู่เสมอ ทั้งนี้จะช่วยให้นิสิตเข้าใจถึงความสำคัญของการให้ความร่วมมือต่อแผนกวิชาในโอกาสต่อ ๆ ไปด้วย

6. ความแปรปรวนของข้อมูลความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการดำเนินงานของแผนกวิชาที่ได้พบในการวิจัยครั้งนี้ เกิดขึ้นได้เพราะสาเหตุสำคัญประการหนึ่ง คือ สภาวะแวดล้อมที่ผู้ตอบแบบสอบถามได้รับต่างกัน เนื่องจากขอบเขตของการสำรวจกำหนดรวมผู้สำเร็จการศึกษาหลายรุ่น และอีกประการหนึ่ง เพราะผู้ตอบแบบสอบถามที่สำเร็จการศึกษาไปเป็นระยะเวลาอันได้มีรายละเอียดต่าง ๆ ในขณะที่ตนได้ศึกษาอยู่ในแผนกวิชา ดังนั้น ถ้าต้องการจะให้ข้อมูลที่ใกล้เคียงกับความจริงมากที่สุด แผนกวิชาควรเปิดโอกาสให้ผู้จะสำเร็จการศึกษาในแต่ละปีได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับแผนกวิชาได้อย่างเต็มที่ หรือแผนกวิชาจะสร้างแบบสอบถามเพื่อประเมินผลการดำเนินงานของแผนกวิชาในค่านต่าง ๆ ก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปรับปรุงแผนกวิชา เพราะผู้ประเมินผลใช้สภาวะแวดล้อมขณะนั้น เป็นหลักในการพิจารณา และทุกสิ่งก็ยังคงอยู่ในความทรงจำของผู้ตอบ ข้อมูลที่ได้รับจึงทันสมัยและถูกต้องกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรได้มีการสำรวจสถานภาพผู้สำเร็จการศึกษาระดับต่าง ๆ ของแผนกวิชาที่ได้เปิดทำการสอนอยู่ในปัจจุบัน เพื่อติดตามผลอย่างสม่ำเสมอในช่วงระยะเวลาที่ไม่นานจนเกินไป อาจเป็นระยะเวลาทุก 5 ปี เป็นต้น เพื่อให้ตัวอย่างประชากรในการสำรวจมีสถานะแวดล้อมทั้งด้านส่วนตัว รวมทั้งสิ่งที่ได้รับจากแผนกวิชาไม่แตกต่างกันจนเกินไปนัก จะสะดวกในการสร้างแบบสอบถามและผลการวิเคราะห์จะใกล้เคียงความจริงมากขึ้น
2. ควรวิจัยประสิทธิภาพของหลักสูตรโดยละเอียด อาจเป็นเฉพาะวิชาในหมวดใดหมวดหนึ่ง หรือวิชาใดวิชาหนึ่งที่สำคัญ เช่น การฝึกงาน เป็นต้น
3. เพื่อให้ผลการสำรวจสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ควรจะได้ทำการสำรวจความคิดเห็นของผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างของบัณฑิตและมหาบัณฑิตเหล่านี้ประกอบด้วย และควรใช้การสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลใกล้เคียงกับความเป็นจริงยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย